

Sidorchuk L. A. Ergonomic culture as the component of professional competence of the future teachers of technology.

The article presents the ergonomic culture of the future teacher of technology as a component of professional competence. The basic principles of the concept in formation of the future teachers of technology were considered.

Keywords: ergonomic culture, professional competence, teachers of technology.

Стешенко В. В.

Слов'янський державний педагогічний університет

СИСТЕМА КОМПЕТЕНЦІЙ В ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНІЙ ПРОГРАМІ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ ТЕХНОЛОГІЙ

Розглядається проблема визначення професійних компетенцій та способу їх відображення в освітньо-професійній програмі підготовки майбутнього вчителя технологій. Представлена трирівнева система професійних компетенцій вчителя технологій дає цілісне відображення його професійної діяльності та забезпечує складання інтегрованих навчальних програм.

Ключові слова: вчитель технологій; інтегровані навчальні програми; освітньо-професійна програма; професійні компетенції.

До галузевих стандартів вищої освіти, як відомо, відносяться освітньо-кваліфікаційні характеристики, освітньо-професійні програми та засоби діагностики результативності навчального процесу. Запровадження компетентнісного підходу при складанні цих стандартів вимагає визначитися з системою компетентностей, якими має володіти фахівець, потім з системою компетенцій, якими мають оволодіти студенти, а потім з системою засобів діагностики, за допомогою яких можна було б визначитися й з рівнем готовності майбутніх фахівців до професійної діяльності.

Щодо першого завдання, то методологічні та методичні основи його розв'язання викладені в нашій статті “Використання компетентнісного підходу при складанні галузевого стандарту освітньо-кваліфікаційної характеристики професійної підготовки вчителя технологій” (Чернігів, 2011). У ній на основі суб'єктно-діяльнісного підходу представлено систему професійних компетентностей вчителя технологій, яка відповідає його професійним функціям, типовим задачам діяльності та професійним умінням і має три рівні.

Отже, наступним завданням у вирішенні поставленої проблеми є визначення на основі встановлених компетентностей вчителя технологій системи компетенцій, які забезпечують професійну підготовку студентів.

Розробці наукових основ використання компетентнісного підходу в професійній підготовці майбутнього вчителя технологій присвячено низку публікацій провідних вчених педагогів цієї галузі. Це роботи О. Коберника [3], В. Сидоренка [6], а також Н. Гусак [1] та ін. У їхніх працях висвітлено загальні питання цієї проблеми. У останніх дисертаційних дослідженнях розкрито вирішення окремих аспектів цієї проблеми, наприклад формування професійної компетентності педагога вищої школи [2] чи дидактичної компетентності майбутніх інженерів-педагогів [8] тощо.

Основи визначення компетенцій в освітньо-професійній програмі майбутнього фахівця викладені в Комплексі нормативних документів для розроблення складових системи галузевих стандартів вищої освіти [4]. Також у Комплексі наведено приклади визначення соціальних і професійних компетенцій майбутніх фахівців.

Щодо необхідності визначення переліку й змісту компетенцій, а потім його систематичного відображення у державному освітньому стандарті вчені ставили питання

ще в 2004 році [5]. У цій роботі, як і в інших вони пропонують досить різні набори компетенцій, які визначаються на різних підставах.

У попередніх наших роботах [7] встановлено, що застосування суб'єктно-діяльнісного підходу при складанні освітньо-кваліфікаційних характеристик дає можливість скласти достатньо повне та цілісне уявлення про професійну діяльність вчителя технології та перейти до визначення відповідної системи компетенцій, якими повинні оволодіти студенти. Це має забезпечити складання адекватної освітньо-професійної програми та навчального плану професійної підготовки вчителя технологій.

Згідно з цим **мета статті** полягає в тому, що б чітко визначитися з переліком професійних компетенцій та способом їх відображення в освітньо-професійній програмі підготовки майбутнього вчителя технологій.

Відомо, що поняття “компетенція” включає не тільки когнітивну й операційно-технологічну складові, а й мотиваційну, етичну, соціальну, поведінкову сторони (результати освіти, знання, уміння, систему ціннісних орієнтацій). Ученими зазначається, що поняття “компетенція” стосовно понять “знання”, “уміння”, “навички” має узагальнений, інтегральний характер. Ними також підкреслюється, що ці компетенції підтримуються певними здатностями, до яких зараховуються в усіх життєвих областях такі, як критичне мислення, креативність, “європейський вимір”, активна життєва позиція; що в сучасних умовах для випускників навчальних закладів особливо важливим має бути розуміння соціального значення своєї професії й, відповідно, розуміння свого місця в системі соціальних відносин, а також здатність до критичної оцінки свого життєвого й професійного досвіду, свідомого вибору шляхів і методів удосконалення своїх особистих та професійних якостей. Звідси ми можемо зробити висновок про те, що компетенції в освітньому стандарті не повинні визначатися через знання, способи діяльності чи якості особистості. Оскільки вони мають інтегральну характеристику, то й назви їх повинні відображати цю характеристику. Згідно з суб'єктно-діяльнісним підходом, який застосовується при складанні освітніх стандартів, назви компетенцій мають визначати назви виробничих функцій, типових задач і професійних умінь майбутнього фахівця.

Твердження про те, що компетенції майбутнього вчителя технології слід визначати відповідно до складових його професійної діяльності є вихідним положенням у вирішенні поставленої проблеми. При чому, згідно з логікою складання освітньо-професійної програми підготовки фахівця компетенції слід визначати спочатку для професійних умінь, потім для типових задач його діяльності, а потім для виробничих функцій.

Розглянемо систему компетенцій для освітньо-професійної програми підготовки вчителя технології. Так, готовність майбутнього вчителя до виконання систем професійних умінь у загальному вигляді передбачає оволодіння студентами під час навчання способами добору різноманітних матеріалів, добору та управління технічними засобами, технологіями виконання дії, способами організації діяльності та контролю отриманого результату. Такими компетенціями вчителя технології, наприклад, для типової задачі з формування в учнів здатності до виготовлення виробів є: добір заготовок, управління верстатами та володіння інструментами, виконання технологічних операцій, урахування безпечних умов праці та (або) технічних умов, контроль якості продукції (виробів).

Готовність до виконання цих дій передбачає готовність до оволодіння алгоритмом їх виконання й визначається нами як компетенції першого рівня. Ці компетенції мають включати знання та способи діяльності, що визначають професійні вміння вчителя, та його особистісні якості, які забезпечують ефективне їх застосування. В освітньо-професійній програмі їх слід розміщувати в першому стовпчику таблиці “Система змістових модулів” (Додаток Б) і називати за відповідними професійними вміннями.

Компетенції першого рівня об'єднуються у змістові модулі, яким відповідають

типові задачі діяльності фахівця. Змістові модулі, як і типові задачі діяльності, не повинні містити конкретних даних і не повинні передбачати прямого вирішення професійних задач, а мають лише позначати можливі шляхи їх розв'язання. Такими змістовими модулями в освітньо-професійній програмі підготовки майбутнього вчителя трудового навчання мають бути завдання, спрямовані на оволодіння ним типовими професійними задачами. Назви цих змістових модулів визначають систему компетенцій другого рівня. У освітньо-професійній програмі вони мають указуватися в третьому стовпчику таблиці "Система змістових модулів" (Додаток Б) та в п'ятому стовпчику таблиці "Перелік навчальних дисциплін і практик" (Додаток В).

Відповідно до типових задач діяльності вчителя технології такими компетенціями є готовність його до:

- проведення виховної роботи з учнями на заняттях і в позаурочний час і ін.;
- проведення урочних і позаурочних занять, консультацій тощо;
- підготовки до проведення виховних заходів, самоосвіти, пошукової роботи та т. ін.;
- психолого-педагогічної діагностики, моніторингу, дослідження методик виховання та т. ін.;
- технічної та організаційно-економічної підготовки виробничої діяльності учнів, виготовлення виробів, ресурсного забезпечення та обслуговування виробничої діяльності (з проектуванням);
- підготовка до проведення навчальних занять, позакласних і позашкільних виховних заходів, самоосвіти, пошукової роботи та т. ін.;
- проведення занять предметних і технічних гуртків, олімпіад, конкурсів;
- заготівлі матеріалів, підготовки інструментів, обладнання майстерні, реалізації виробів, забезпечення охорони праці учнів, ведення документації тощо;
- пропаганди педагогічних знань, участі у виборних органах, виконання громадських доручень і т. ін.;
- ведення школи молодих батьків, керування класним батьківським комітетом, проведення сумісної виховної роботи і т.д.
- залучення установ і підприємців до спонсорської діяльності, організації праці учнів, їх відпочинку.

Компетенції другого рівня об'єднуються у систему компетенцій третього рівня, які мають відповідати виробничим функціям вчителя технології. Оскільки виробничі функції вчителя обумовлюються колом обов'язків, котрі він виконує згідно з займаними посадами, то й назви їх мають бути відповідними. Отже, компетенціями третього рівня вчителя технології є готовність його до:

- виховної, навчальної, методичної, дослідницької та організаційної (щодо навчально-виховного процесу) діяльності;
- технологічної, методичної, розвивальної (щодо освітньої галузі, яку викладає вчитель) та організаційної (щодо матеріальної бази) діяльності;
- громадської, роботи з батьками, в об'єднаннях, з установами тощо.

У роботі [7] нами показано, що система виробничих функцій вчителя технології створює систему змістових ліній, які є системоутворювальним фактором для відповідних наскрізних освітніх програм. Стандарт освітньо-професійної програми не передбачає відображення цих програм. Але компетентнісний підхід вимагає нового рівня інтеграції знань і навчальних дисциплін [5]. Основою такої інтеграції й можуть бути наскрізні професійні програми, які забезпечують цілеспрямоване формування знань щодо виконання вчителем професійних обов'язків і вирішення типових задач діяльності. Основні такі наскрізні програми професійної підготовки вчителя технології представлені в роботі [7].

У освітньо-професійній програмі вони мають указуватися окремими розділами таблиці “Перелік навчальних дисциплін і практик” (Додаток В) з розбивкою на цикли навчальних дисциплін.

Висновки та перспективи подальших пошуків. Таким чином, при розробці освітньо-професійної програми підготовки вчителя технології компетенції слід визначити відповідно до складових його професійної діяльності, якими є виробничі функції, типові задачі діяльності та професійні вміння.

Система компетенцій для освітньо-професійної програми підготовки вчителя технології має три рівні. Компетенції першого рівня відображаються в таблиці “Система змістових модулів” (Додаток Б). На основі компетенцій першого рівня визначається система компетенцій другого рівня, які відображаються в таблиці “Перелік навчальних дисциплін і практик” (Додаток В). Компетенції третього рівня включають компетенції другого рівня і відображаються в таблиці “Перелік навчальних дисциплін і практик” (Додаток В). Компетенції третього рівня є системоутворювальними для побудови наскрізних освітніх програм, які забезпечують інтеграцію професійних знань майбутнього фахівця на новому рівні.

Визначені системи професійних компетенцій та способи їх відображення в освітньо-професійній програмі підготовки майбутнього вчителя технології дозволять забезпечити складання інтегрованих навчальних програм та оновленого навчального плану. Вирішення цих питань і обумовлює перспективи наших подальших пошуків.

Використана література:

1. Гусак Н. В. Формування професійної компетентності майбутнього вчителя технології в процесі фахової підготовки в педагогічних училищах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спеціальність 13.00.04 – “Теорія і методика професійної освіти” / Н. В. Гусак. – Чернігів : ЧНПУ, 2010. – 20 с.
2. Гура О. І. Теоретико-методологічні основи формування психолого-педагогічної компетентності викладача вищого навчального закладу в умовах магістратури : монографія / О. І. Гура. – Запоріжжя, 2008. – 324 с.
3. Коберник О. М. Компетентнісний підхід в технологічній освіті / О. М. Коберник // Проблеми трудової і професійної підготовки : наук.-метод. зб. – Слов’янськ : СДПУ, 2008. – Вип. 12. – С. 10-16.
4. Комплекс нормативних документів для розроблення складових системи галузевих стандартів вищої освіти / [Укл. Я. Я. Болюбаш, К. М. Левківський, Л. О. Котоловець і ін. ; під заг. ред. В. Д. Шинкарука]. – К. : ІТЗО, 2008. – 68 с.
5. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: бібліотека з освітньої політики / під заг. ред. О. В. Овчарук. – К. : К.І.С., 2004. – 112 с.
6. Сидоренко В. К. Сутнісні характеристики професійної компетентності / В. К. Сидоренко // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2004. – № 2. – С. 41-44.
7. Стешенко В. В. Теоретико-методологічні засади фахової підготовки майбутнього вчителя технології в умовах ступеневої освіти : монографія / В. В. Стешенко. – Слов’янськ : СДПУ, 2004. – 188 с.
8. Тархан Л. З. Дидактическая компетентность инженера-педагога: теоретические и методические аспекты : монографія / Л. З. Тархан. – Симферополь : Крымучпедгиз, 2008. – 424 с.

Стешенко В. В. Система компетенций в образовательно-профессиональной программе подготовки учителя технологии.

Рассматривается проблема определения профессиональных компетенций и способа их отражения в образовательно-профессиональной программе подготовки учителя технологии. Представленная трехуровневая система профессиональных компетенций учителя технологии дает целостное отображение его профессиональной деятельности и обеспечивает составление интегрированных учебных программ.

Ключевые слова: интегрированные учебные программы; образовательно-профессиональная программа; профессиональные компетенции; учитель технологии.

Steshenko V. V. The system of competences in educational-professional programs of training the teacher of technology.

The article deals with the problem of the definition the professional competences and the method of their reflection in educational-professional programs of training a technology teacher. The represented three leveled system of professional competences of a technology teacher gives the integral reflection of her professional activity and provides making up the integrated curricula.

Keywords: *integrated curricula, educational-professional programs, professional competences, a technology teacher.*

Сулима Т. С.

**Інститут професійно-технічної освіти
НАПН України**

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПЕДАГОГА ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ ЯК АКТУАЛЬНА ПРОБЛЕМА В КОНТЕКСТІ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ

У статті розглядаються особливості інноваційної діяльності педагога професійного навчання в контексті реформування системи професійно-технічної освіти. Стисло характеризуються новітні педагогічні технології, що використовуються при підготовці педагогів професійного навчання.

Ключові слова: *педагог професійного навчання, компетентність, інновації, інноваційна діяльність, інноваційні технології навчання.*

Реформа системи професійно-технічної освіти України детермінована прогресом науки і техніки, стрімким розвитком інформаційних технологій, розвитком сучасного конкурентного ринку праці, темпом змін у сферах виробництва і послуг.

Найбільш значущими тенденціями, що визначають розвиток системи професійно-технічної освіти, є: інтернаціоналізація змісту професійно-технічної освіти з приведенням стандартів у відповідність з міжнародними вимогами до рівня підготовки кваліфікованого робітника; освоєння ключових та професійних компетенцій, що дозволяють швидко реагувати на зміни ринку праці; безперервність професійної освіти протягом всього життя людини; перехід від предметного навчання до навчання, яке засноване на міжпредметно-модульному та компетентнісному підході, що забезпечує гнучкість професійно-технічної освіти.

Саме тому перед педагогічною системою особливо гостро постала проблема вдосконалення роботи вищих навчальних закладів щодо підготовки педагогів професійного навчання високої кваліфікації, основним завданням яких і є підготовка професійно-компетентного, мобільного кваліфікованого робітника.

У глобальному індустріальному суспільстві, орієнтованому на знання та послуги, неактуальність одних професій і поява нових стає природним процесом. Сьогодні, за деякими оцінками темпи приросту нових знань становлять 4-6 відсотків на рік. Це означає, що велику частину професійних знань педагог професійного навчання повинен одержати після закінчення вищого навчального закладу. Отже, для підтримки конкурентоспроможності фахівця необхідна готовність до постійного самовдосконалення. Важливими компетенціями сучасного випускника ВНЗ стають: пошук знань, обмін знаннями та швидка інноваційна перебудова власної діяльності. Таким чином, на сучасному ринку праці на перше місце висувається "інтелектуальний капітал", який створює інновації і сприяє зростанню продуктивності праці.

Традиційна підготовка фахівців, орієнтована на формування знань, умінь і навичок в